

ния / Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. URL: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/265996r.pdf> (дата звернення: 10.04.2019)

Ключові слова: міжнародна міграція, право на освіту, правовий статус мігрантів, правовий статус біженців.

Ключовы слова: международная миграция, право на образование, правовой статус мигрантов, правовой статус беженцев.

Key words: international migration, the right to education, the legal status of migrants, the legal status of refugees.

КАНЕНБЕРГ-САНДУЛ ОКСАНА КОСТЯНТИНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук

НАСТУП НА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВА НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІСТІВ НАПРІКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. «ЛІКВІДАЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО» 1915–1917 РР.

Починаючи із середини 60-х рр. ХІХ ст. урядова політика стосовно німецьких колоністів починає зазнавати серйозної трансформації. Період лояльного ставлення влади до переселенців, що обумовив їх привілейоване становище у російському суспільстві, змінюється періодом асиміляції та поступовим позбавленням наданих на попередньому етапі прав і свобод. Не оминув цей процес і сферу земельних відносин.

Активний розвиток колоністських господарств обумовив виникнення потреби у додаткових земельних ресурсах, який почав задовольнятися за рахунок купівлі додаткових наділів. Наявні статистичні дані дозволяють говорити, що саме на кінець ХІХ ст. окреслюється стійка тенденція до зростання удільної частки куплених земельних ділянок у колоністському землеволодінні.

Так, в 1867 р. німці Херсонської губернії володіли 178 тис. десятин надільної та 59 тис. десятин купленої землі, тобто співвідношення надільної і купленої землі становило 3 до 1. Однак, уже у 1878 р. ці цифри становили, відповідно: 185 тис. надільної та 144 тис. купленої землі (1 до 1). У 1895 році – 185 тис. надільної та 500 тис. купленої землі (1 до 2,5). У 1911 році – 185 тис. надільної та 930 тис. купленої землі (1 до 5) [5, с. 38-39]. Зокрема, аналізуючи землеволодіння причорноморських німців. Н. Шевчук зазначає: «Статистика засвідчила, що значне зростання землеволодіння відбулося серед дрібних власників із поселенців, натомість чисельність дворян землевласників скоротилася» [4, с. 55]. Фактично можна вести мову про те, що високий рівень капіталізації та товарності менонітських господарств, наявність внутрішньо колоністської системи фінансового забезпечення соціальних проєктів із

купівлі землі – ці чинники сприяли перетворенню представників колоністського загалу на потужного регіонального конкурента місцевому дворянству та селянству на земельному ринку.

Зростання німецького землеволодіння стало причиною початку широкої антинімецької пропагандистської кампанії у російському суспільстві. Значною мірою поширюється теза щодо «мирного завоювання» півдня України німецькими колоністами, під яким пропагандисти розуміли небезпеку германізації території і потрапляння її під прямий вплив Німецької імперії. Таким чином, на суд російської громадськості було винесено «німецьке питання», яке набуло особливої гостроти на рубежі 80–90-х рр. XIX ст.

Невдоволення місцевих громад виявилось настільки значним, що уряду довелося в 1890 та 1902 рр. створювати спеціальні комісії для вивчення «німецького питання» [4, с. 56].

Хвиля антинімецьких настроїв до початку XX ст. у Росії пережила серйозний спад – найбільш серйозним проявом антинімецької політики на державному рівні слід вважати пропозиції міністрів внутрішніх справ П. Столипіна в 1910 р. та А. Макарова в 1911 р., заборонити жителям прикордонних губерній неросійського походження, у тому числі німецьким колоністам, набувати у власність нові землі, а також брати в оренду земельні ділянки, які належать місцевим.

Новий підйом «антинімецької кампанії» розпочався у серпні 1914 р. і був зумовлений початком Першої світової війни, в якій Росія і Німеччина були двома антагоністичними силами.

Першим заходом цієї кампанії став указ Сенату від 22 вересня 1914 р. який тимчасово заборонив придбання ворожими підданими нових прав на нерухоме майно [2, с. 225]. Оскільки в указі мова йшла лише про осіб, що мали підданство країн, з якими Росія перебувала у стані війни, то німецьких колоністів, які у своїй більшості мали статус російських підданих, він суттєво не зачепив. Однак, уже наступні нововведення царського уряду безпосередньо стосувалися до колоністів і значно погіршили їх правове становище у державі. Насамперед мова йде про низку нормативно-правових актів, які в історіографії прийнято називати «ліквідаційними законами», а саме: «Про землеволодіння та землекористування в Росії австрійських, угорських, німецьких і турецьких підданих»; «Про землеволодіння та землекористування деяких розрядів австрійських, угорських чи німецьких вихідців, що перебувають у російському підданстві», «Про припинення землеволодіння та землекористування австрійських, угорських чи німецьких вихідців у прикордонних місцевостях» від 2 лютого 1915 р. [3, с. 559–568], яких пізніше було доповнено законом від 13.12.1915 р.

Таким чином, ухвалення «ліквідаційних» законів призвело до скасування тих пільг і привілеїв, які на попередньому етапі закріплювалися у різноманітних нормативно-правових актах, зокрема у 3-му розділі другої глави «Статуту про колонії» іноземців в Російській імперії 1857 року» і були пов'язані з наділенням, користуванням і спадкуванням землі.

Ключову роль у позбавленні колоністів земельних наділів повинен був відігравати, як зазначалося вище, Селянський поземельний банк – державний заклад, створений з метою надання позик селянам при здійсненні купівлі ними землі, а також перерозподілу земельних ресурсів за рахунок їх купівлі-продажу. Очікувалося, що саме Селянський банк стане головним покупцем земельних ділянок колоністів, а в подальшому переуступить ці ділянки російському селянству та дворянству. Саме тому, уряд потурбувався надати банкові пріоритетне становище серед інших учасників правовідносин. Зокрема, у травні 1915 р. Рада міністрів надає Селянському поземельному банку право переважної покупки рухомого і нерухомого майна німецьких колоністів, гарантуючи таким чином зосередження в руках держави найбільш привабливих об'єктів. Для виконання цього положення в усіх відділеннях банку створювалися Ліквідаційні відділи, які займалися відслідковуванням та подальшою купівлею колоністських наділів. Рада міністрів висловила надію, що до початку літа 1916 р. банк зосередить у своїх руках близько 2 млн. десятин земель німецьких колоністів [1, с. 42]. При здійсненні Банком діяльності з викупу господарства німецьких колоністів, важливого значення набували питання визначення розміру земельного наділу та його викупна вартість. Як показала практика, у процесі визначення цих показників державні чиновники, на яких покладалася завдання проведення обстеження колоністського землеволодіння, діяли в інтересах Банку, що призводило до погіршення становища колоністів. Показовим у цьому відношенні є процес визначення викупної вартості земельного наділу.

Особливу увагу закони від 02.02.1915 р., та від 13.12.1915 р. приділяли механізмові відчуження земельної власності у німецьких колоністів, визначаючи основні процедурні етапи, правовий статус учасників правовідносин, форму та зміст відповідальності за порушення приписів також суттєво обмежували права німецьких землевласників, змушували їх продавати свої землі та майно за вартістю, нижчою за реальну ціну та переселятися в іншу місцевість.

Таким чином, можна зробити висновок, що завдяки прийняттю ліквідаційних законів відбувся перерозподіл земельних ресурсів у південноросійських регіонах. Дворянство, яке перебувало під економічним тиском колоністів, користуючись сприятливою політичною ситуацією, зуміло переконати державу в необхідності застосування адміністративних методів боротьби з «німецьким засиллям». Маючи державну підтримку, представники дворянства за помірні ціни викупили земельні наділи, що раніше належали колоністам.

Список використаної літератури:

1. Ерохина О.В. Крестьянский поземельный банк и ликвидация немецкого землевладения в области Войска Донского (1915-1916). Новый исторический вестник № 27. 2011. С. 38–48.
2. Плохотнюк Т. Н. Действие «ликвидационных» законов на Северном Кавказе в 1915-1917 гг. Российские немцы в контексте отечественной ис-

- тории: общие проблемы и региональные особенности. Москва: Готика, 1999. С. 223–237.
3. Собрание Указаний и распоряжений Правительства, издаваемое при Правительствующем Сенате. Отдел второй. Первое полугодие. Петроград, 1915. 1632 с.
 4. Чумиков А.А. О переселении меннонитов в Россию с 1787 г. Русская старина. 1879. Т. 24. № 14. С. 126–147.
 5. Шевчук Н.А. Землевладение причерноморских немцев в Одесском уезде (вторая половина XIX в. 1917 г.) Немцы в контексте отечественной истории: общие проблемы и региональные особенности: мат. междунар. науч. конф. Москва, 1999. С. 52–61.

Ключові слова: «антинімецька кампанія», «ліквідаційні закони», Селянський поземельний банк.

Ключевые слова: «антинемецкая кампания», «ликвидационные законы», Крестьянский поземельный банк.

Key words: company against the German colonists, liquidation laws, peasant land bank.

МАНУЙЛОВА КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного та європейського права

ПРОБЛЕМИ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сучасний стан міжнародної міграції характеризується тенденцією зростання кількості людей у міграційні переміщення, і, як наслідок, посилення імміграційних режимів у найпривабливіших для мігрантів приймаючих країнах. Основними країнами-реципієнтами мігрантів є США, Канада, Австралія, Нова Зеландія. Зокрема, США та Канада, маючи лише 5% населення всього світу, на початку 90-х років XX ст. зуміли залучити на свої території близько половини світових міграційних потоків, і сьогодні на їх долю припадає біля 20 % світових мігрантів [1, с. 154].

На сьогодні, пріоритетами міграційної політики приймаючих країн є: сприяння зростанню економічному, демографічному, соціальному та культурному розвитку життя; виконання міжнародних зобов'язань з питань біженців та надання їм притулку; відсутність дискримінації, інтеграція мігрантів у суспільство; міжнародна співпраця; стимулювання залучення висококваліфікованих фахівців; сприяння возз'єднанню сімей [2, с. 440].

Обмеження та заборони на шляху легальних форм міграції не зуміли припинити міграційних потоків та стали причинами виникнення (інде де – у великих масштабах) нелегальної міграції. Надзвичайно гострою ця проблема стала для країн європейського континенту –